

Türkkan, T., Çakıcı, A.B. ve Bülbül, K. (2020). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerinin incelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), s. 368-388.

Araştırma

*Makale Geliş Tarihi:07.11.2019
Makale Kabul Tarihi: 29.01.2020*

SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Investigation of the Knowledge Level of Social Work Students about Child Abuse and Neglect: The Case of Gumushane University

Tuğba TÜRKKAN*

Ahmet Burhan ÇAKICI**

Kenan BÜLBÜL***

* Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-3955-6597

** Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ORCID: 0000-0003-4848-3278

*** Doktora Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-7527-6082

ÖZET

Sosyal hizmet mesleğinin problem alanlarından birisi olarak çocuk istismarı, kapsamlı inceleme ve acil kararlar gerektiren, koruyucu ve önleyici müdahaleleri, tedavi ve iyileştirmeyi, hukuki müdahaleyi içeren bir olgudur. Bu süreç içerisinde çocuk için en yararlı kararı verebilmek üzere sosyal çalışmacıların tüm bu alanlara ilişkin yeterli bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi düzeylerini incelemektir. Mevcut çalışma betimsel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. 2018-2019 eğitim öğretim güz döneminde Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünde öğrenimine devam eden ve çalışmaya katılmaya gönüllü 314 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri yüz yüze anket uygulama yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmali belirti ve risklerine yönelik ölçekten alınan toplam madde puan ortalaması ve diğer alt ölçeklerden elde edilen madde puan ortalamaları incelendiğinde öğrencilerde konuya ilişkin bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mevcut çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlama durumlarının cinsiyete ve gelir düzeyine dayalı olarak farklılık göstermediği; fakat öğrencilerin

bilgi düzeylerinin yaşları ve ikamet ettikleri yere dayalı olarak anlamlı derecede farklılaştığı belirlenmiştir. Bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk istismarı, çocuk ihmali, sosyal hizmet, öğrenciler

ABSTRACT

As one of the problem areas of the profession of Social Work, child abuse is a case that requires comprehensive review and urgent decisions, including preventive interventions, treatment and rehabilitation, legal intervention. In order to make the most beneficial decision for the child in this process, social workers must have adequate knowledge and equipment in all these areas. The aim of this study is to investigate the level of information about child abuse and neglect of students in the Department of Social Work of Gümüşhane University. The study was conducted in accordance with the descriptive survey model of quantitative research methods. A total of 314 students were educated in the Department of Social Work of Gümüşhane University during the 2018-2019 academic year. Survey data were collected by face-to-face survey method. As a result of the research, the total score average of the students was taken from the scale for child abuse and neglect symptoms and risks determined and the mean scores obtained from other sub-scales indicate that there is a deficit about the subject. Also, it was found that students' information level about diagnosing the signs and risks of child abuse and neglect, did not differ according to sex and income level; but it was determined that students' information level differ significantly based on their age and place of residence. The findings are discussed in the light of literature information.

Key words: Child abuse, child neglect, social work, students.

GİRİŞ

Çocuk sahip olduğu özellikler dolayısıyla korunmaya en fazla ihtiyaç duyan grup olarak kabul edilir. Buna rağmen dünyada her yıl milyonlarca çocuk fiziksel, cinsel ve duygusal istismara maruz kalmakta ve bu örselenme yaşantıları çocuklarda hayat boyu süren derin izler bırakmaktadır. "Çocuk istismarı veya çocuğa kötü muamele; sorumluluk, güven veya güç ilişkisi bağlamında çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişimine veya haysiyetine gerçek anlamda zarar veren ya da zarar verebilme potansiyeli olan fiziksel ve / veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal veya ihmalkâr muamele veya ticari veya başka amaçla sömürü biçimlerini içerir." (WHO, 1999). Kempe ve Helfer (1972) çocuğa yönelik istismarı "anne-babanın ya da çocuğa bakımı veren diğer yetişkinlerin gerçekleştirdiği veya gerçekleştirilmeyi ihmal ettiği, kasıt içeren davranışları sonucunda çocuğun zarar görmesine neden olan eylemler" şeklinde ifade etmişlerdir (Akt: Göde vd., 2000). Parke ve Colimer (1975), kültürel boyutu da ekleyerek çocuk istismarını; "ebeveynlerin veya çocuğun bakımından sorumlu bireylerin yaptıkları ya da yapmaları gerektiği halde yapmadıkları, çocuk yetiştirme ile ilgili toplumsal normlara uygun olmayan davranışlar sonucu çocuğun kaza dışı zarar görmesi" olarak tanımlamıştır (Akt; Bartholdsson, 2001). Çocuklara yönelik gerçekleştirilen ihmal ve istismar yalnızca günümüzde var

olan bir olgu değil, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana süregelen ve her kültürde, her medeniyette, her coğrafyada ve her toplumda görülen bir gerçek olmasına karşın istismar kavramının bir sorun olarak ele alınarak, konuya ilişkin çalışmalara başlanması ancak 20. yüzyıl içerisinde görülmeye başlanmıştır. Konunun geçmişine bakıldığında, toplumların çeşitli nedenler dolayısıyla çocukları hırpaladığı gözlenmektedir. Dikkati çeken bir başka nokta ise çocukları öldürme eyleminin yeni bir olgu olmayıp yazılı tarih kadar eski zamanlara dayandığıdır (Polat, 2007). Bazı kültürlerde anormal veya engelli olarak doğan bebeklerin şeytanın habercisi olduğuna inanıldığından onlardan korkulur ve bu çocuklar doğumdan hemen sonra yok edilirlerdi (Polat, 2007). Çocukları öldürme eyleminin gerekçesi kültürden kültüre farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin Çin’de bebeklerin öldürülmesi aile planlaması için etkili bir yöntem olarak kabul görmekte iken yalnızca güçlü olanın yaşayacağına inanan Romalılar ve Yunanlılarda ise sakat ve zayıf bebekler öldürülürlerdi (Yenibaş ve Şirin, 2007). Yine Çin’de kız çocukları ekonomik gerekçelerle satılmakta ya da işgücüne katkıları bulunmaması nedeniyle öldürülmekteydiler (Polat, 2007). 19. yüzyılda İngiltere’de Yoksullar Yasası çocukların ailelerinden alınarak satılmalarını öngörüyordu. Olayın tıbbi boyutu ise 1860’da Adli Tıp hekimi Tardieu’nun, Paris’te dayak sonucu ölen 32 çocukta tespit ettiği otopsi bulgularını derlemesi ile ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, dayak yiyen çocuklara yönelik ilk tıbbi araştırma olarak kabul edilmektedir (Finkelhor ve Korbin, 1988). Uzun bir süre sonra bir röntgen uzmanı olan John Caffey’ in 1946’da beyin kanaması, retina kanamaları ve kemiklerinde kırıklar bulunan çocuklar ile istismar arasındaki ilişkiyi vurgulaması ile konu yeniden gündeme gelmiştir. “Hırpalanmış çocuk” terimi ilk kez 1962 yılında bir çocuk hekimi olan Henry Kempe tarafından kullanılmıştır (Jain, 1999). Çocuklara yönelik gerçekleştirilen ihmal ve istismar davranışlarına bilim insanları tarafından ilgi her geçen gün artmakta ve bu davranışların çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz etkilediği tüm disiplinlerce kabul edilmektedir. Ancak ülkemizde çocuk istismarının önemli bir sorun olarak algılanmaması, dayanın toplumsal olarak kabul edilen bir disiplin yöntemi olarak görülmesi (Güner vd., 2010), cinsel istismar olgularının çoğu zaman bildirilmemesi (Farrants, 1998; Westcott ve Page, 2002), istismarın belirlenmesi ve müdahale sürecinde yetersiz kalınması (Özyürek vd., 2018) nedeniyle; istismar çocuklar için öncelikli problemlerden birisi olarak ön plana çıkmakta ve olumsuz sonuçlarına rağmen günümüzde artarak devam etmektedir (İmdat ve Asuma, 2018).

Çocukluk istismar yaşantıları çocukta uzun süreli, olumsuz ve derin izler bırakmakta ve günümüzde görülme sıklığı her geçen gün artmaktadır. ABD Sağlık ve İnsan Kaynakları Çocuk Bürosu'nun 2017 yılındaki raporlarına göre 2017 yılında yaklaşık 1720 çocuk istismar veya ihmalden hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybeden çocukların çoğunluğu 3 yaşından küçüktür. Kore'de ebeveynler üzerine yapılan bir araştırmada ebeveynlerin 2/3'ü çocuklarına şiddet uyguladıklarını, %46'sı vurarak veya tekmeleyerek dövdüklerini bildirmişlerdir. Etiyopya'da öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmada ise kentli öğrencilerin %21'i ve kırsaldaki öğrencilerin %64'ü ebeveynleri tarafından cezalandırılmaları neticesinde vücutlarında morluk veya şişmelerin oluştuğunu ifade etmiştir (WHO, 2002). 2018 yılı Türkiye çocuk istismarı raporunda da çocuk mağdur sayısı 2014 yılında 74064 iken 2016 yılında bu sayının 83552'ye yükseldiği, genel olarak cinsel istismar mağduru çocuk sayısının %33 oranında arttığı bildirilmektedir (İmdat ve Asuma, 2018). Türkiye İstatistik Kurumunun yayınlamış olduğu verilere göre 2016 yılında güvenlik birimine gelen getirilen mağdur çocuk sayısı; 2012-2016 yılları arası her yıl artarak devam etmiştir. Bu mağdur çocuklar, cinsel, fiziksel, sözel, ekonomik vs. her tür istismara uğrayan çocuklardan oluşmaktadır. 2011 yılında toplamda 111.857 olan mağdur çocuk sayısı 2016 yılında artarak toplam 158.343 olmuştur. Kız çocukların 2012 yılında mağdur olma sayısı, 51977 iken 2016 yılında 71824 olarak artmıştır. Erkek çocukların 2012 yılında mağdur olma sayısı, 59880 iken 2016 yılında artarak 86519 olmuştur. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, istismar olgusunun tüm toplumlarda ciddi bir sorun olduğu, çocukların bedensel, psikososyal ve zihinsel gelişimlerini olumsuz etkilediği ve etkilerinin uzun süreli olduğu görülmektedir. Çocukluk örselenme yaşantıları ile yetişkin dönemdeki kaygı bozuklukları ve depresyon (Clark, Thatcher ve Martin, 2010; Bruce vd., 2013), travma sonrası stres bozukluğu (Zlotnick vd., 2008), madde kullanım bozukluğu (Norman vd., 2012;), kişilik bozuklukları (Lubin, Johnson ve Southwick, 1996), somatizasyon bozukluğu (Sesar, Simic ve Barisic, 2010) gibi çeşitli ruhsal bozukluklarla arasında ilişki olduğu görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle ve istismarın olumsuz sonuçları göz önüne alındığında, eğitimcilerin, ebeveynlerin ve çocukların istismar olgusuna yönelik tutumlarında değişiklik yaratmak, olumlu disiplin yöntemleri kullanılmasını teşvik etmek için toplumda farkındalık oluşturmak üzere farklı alanlardan uzmanların dahil olduğu multidisipliner çalışmaların ve eğitim faaliyetlerinin başlatılması oldukça önemlidir. Çocuk istismarının, çocuğun hem ruh sağlığını hem gelişim dönemlerini hem de iyilik halini olumsuz etkileyen yapısı göz önüne alındığında, istismar olgularına ilişkin önleme ve müdahale çalışmalarında

çeşitli profesyonellerin ve disiplinlerin birlikte çalışması gerekmektedir. Sosyal hizmet alanı da bu disiplinlerden birisidir.

Sosyal hizmet, tüm insanların psiko-sosyal fonksiyonlarını işlevsel hale getirmeyi başarmak ve iyilik hallerini artırmak için etkili sosyal değişimler yaratma noktasında insanlara yardım eden uygulamalı bir bilimdir (Barker, 1995). Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu (IFSW) (2014) şöyle bir tanımda bulunmaktadır: “Sosyal hizmet, sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen uygulamalı bir meslek ve akademik bir disiplindir.” Thompson ise sosyal hizmeti tek bir şekilde tanımlamayı verimsiz bir çaba olarak ifade etmektedir. Ona göre sosyal hizmet uzmanlarının ön değerlendirme yapmak, yetersiz ve zararlı koşulları iyileştirmek, sorun çözücü, destekleyici ve kolaylaştırıcı etkinlikler geliştirmek, koruyucu çalışmalarda bulunmak, sosyal inceleme raporları hazırlamak ve sunmak, proje ve planlara katkı sunmak, savunuculuk ve arabuluculuk faaliyetlerinde bulunmak, sosyal sorunları tanımlamak için birey, grup ve topluluklarla çalışmak gibi etkinliklerin her biri veya tamamı sosyal hizmetin tanımıdır (Thompson, 2013). Sosyal hizmetin rol ve işlevlerini etkileyen unsurlar uygulama alanlarıdır. Sosyal çalışmacıların görev aldığı ve mesleki rollerini uygulaması beklenen önemli uygulama alanlarından birisi çocuk istismarıdır. İstismara ve/veya ihmale uğrayan çocuklar sosyal hizmet mesleğinin doğrudan “çocuk ve aile refahı” alanı ve “çocuğun korunması” görevi ile ilgilidir (Dağlı ve İnanıcı, 2011). Bir çocuğun ya da ailenin risk altında olduğunu ilk fark eden kurum sosyal hizmet kuruluşları olabilir ya da aile ve çocuğun doğrudan sosyal hizmet kurumuna başvurusu olabilir. Sosyal hizmet uzmanları çocuk koruma sisteminde ve sağlık kuruluşlarında yapılan çok disiplinli ekipler içerisinde çocuk istismarı ve ihmali olguları ile aktif olarak çalışırlar (Hatipoğlu, 2017; Paslı, 2017).

Çocuk istismarı sorunu genelci sosyal hizmet yaklaşımı ve bütüncül bakış açısıyla ele alınır (Hatipoğlu, 2017; Paslı, 2017). Sosyal hizmet uzmanının alanda mikro, mezo ve makro düzeylerde uygulama yapması beklenmektedir (Karadağ, 2019). Bu sadece, sorun üzerinde odaklanmayı değil, çocuğun etkileşim içerisinde olduğu bütün sistemleri ve sistemler arasındaki ilişkileri ele almayı gerektirir (Paslı, 2017). Mikro düzeyde çalışmalar bireyin kendisine ve onun en yakın ilişkilerine odaklanmaktır. Bu kapsamda, çocuğa yönelik istismarın önlenmesi için öncelikle ebeveynleri bilinçlendirmeyi hedefleyen koruyucu ve önleyici sosyal hizmet uygulamaları yürütülür. Ailelerle bire bir iletişim ve etkileşim içerisinde, çocuğun istismara uğramasına etki edecek risk etmenleri değerlendirilir; çocuğun ve aile bireylerinin

gereksinimleri belirlenerek danışmanlık yapılır (Özdemir ve Karadağ, 2010). Mezzo düzeydeki uygulamalar aile bireyleri, akrabalar, komşular arasındaki iletişim ve kişiler arasındaki ilişkilere odaklanır. Bu doğrultuda sosyal hizmet uzmanı istismara uğrayan çocuğun ve aile üyelerinin toplumsal yaşama katılmalarını sağlamak ve iletişimlerini güçlendirmek üzere yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri aracılığı ile çalışmalar düzenler. Makro düzeydeki uygulamalar ise örgüt, topluluk, devlet ve tüm toplumla olan çalışmaları içermektedir. İstismarın önlenmesi amacıyla toplumsal farkındalığı arttırmak üzere düzenlenen çalışmalar makro düzeydeki uygulamalardandır (Karadağ, 2019; Paslı, 2017, 2019)

Sosyal hizmet mesleğinin problem alanlarından birisi olarak çocuk istismarı, kapsamlı inceleme ve acil kararlar gerektiren, koruyucu ve önleyici müdahaleleri, tedavi ve iyileştirmeyi, hukuki müdahaleyi içeren bir durum olup, disiplinler arası eşgüdümü gerektiren bir olgudur (Paslı, 2017; Proctor, 2002). Bu süreç içerisinde çocuk için en yararlı kararı verebilmek üzere sosyal çalışmacıların tüm bu alanlara ilişkin yeterli bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir. Özellikle çocuk ihmal ve istismarı alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bilgi temellerinin sağlam olması, bu bilgiyi uygulayabilecek becerilere sahip olması ve tüm bunları sahip oldukları değerler ışığında uygulamaya aktarmaları gerekmektedir. Çocuğun gelişim özellikleri, istismar yaşantılarının belirtileri ve çocuk üzerindeki etkileri, istismar mağduru çocukla iletişim, sosyal hizmet müdahalesi gibi konulara hâkim olan sosyal çalışmacı; istismar ve ihmal vakaları ile karşılaştığında süreci başarılı şekilde yönetebilecektir. Bu araştırma ile Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğrenim gören öğrencilerin çocuk istismarı olgusuna yönelik bilgi düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Mevcut çalışma nicel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan betimsel tarama modelinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu tip araştırmalarda amaç geçmişte ya da hala devam eden bir olguyu var olduğu haliyle betimlemek ve tanımlamaktır. (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın amacı Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğrenimine devam eden öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin bilgi düzeylerini tespit etmektir. Mevcut araştırma, ölçek kullanım izni ile Gümüşhane Üniversitesi etik kurulundan 27/02/2018 tarih ve 2018-2 sayılı onay alındıktan sonra, 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Gümüşhane

Üniversitesinde öğrenimlerini sürdüren Sosyal Hizmet Bölümü öğrencileri ile yürütülmüştür. Bu kapsamda, ilgili bölümde öğrenimlerine devam eden 420 öğrenci içerisinde çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü 234 (%74,5) kadın, 80 (%25,5) erkek olmak üzere toplam 314 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubuna dahil edilen öğrencilerin yaş ortalaması 20.64 (SS=2,01) olup, öğrencilere yönelik tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Araştırma Grubuna İlişkin Bazı Tanımlayıcı Bilgiler

Faktör	Değişken	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	234	74,5
	Erkek	80	25,5
Gelir Düzeyi	Düşük	15	4,8
	Orta	294	93,6
	Yüksek	5	1,6
İkamet Yeri	Köy	35	11,1
	Kasaba	25	8,0
	Küçük Şehir	121	38,5
	Büyük Şehir	133	42,4

Veri Toplama Araçları

Bilgi Formu: Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili, cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, ikamet edilen yer değişkenlerini tespit etmeye yönelik sorular içermektedir.

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Ölçek Formu: Uysal (1998) tarafından geliştirilen bu formda; “İstismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtileri (İÇÜFB)”, “Çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtiler (İİÇDB)”, “İhmalin çocuk üzerindeki belirtileri (İÇÜB)”, “İstismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri (İİYEÖ)”, “İstismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri (İİYÇÖ)”, ve “Çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikler (ÇİİAÖ)” başlıklı 6 alt ölçek mevcuttur. Her soru 5 puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçek ve alt ölçeklerden alınan puanların ortalamasının 5’e yaklaşması çocuk istismarının ve ihmalinin belirtileri ve risklerine yönelik bilgi sahibi olduklarını, 3’ten uzaklaşması ise bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Bu çalışmada ölçek için elde edilen Cronbach alfa değeri .87 olarak belirlenmiştir. Ayrıca çalışma için ölçek kullanım izni elektronik posta yoluyla alınmıştır.

İstatistiksel Yaklaşım

Elde edilen verilerin analizine başlamadan önce kayıp veri analizi, normal dağılım analizi ve uç değer analizleri gerçekleştirilmiştir (Field, 2013). Yapılan analizler sonrasında eksik veri bulunan 1 öğrenci analiz dışında bırakılarak 314 üniversite öğrencisi üzerinden analizler SPSS 24 paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Field (2013), normallik varsayımını bir değişkene ait gözlemlenen verilerin normal dağılıma uyum derecesiyle ilgili sonuçları olarak tanımlar. Bu araştırma kapsamında değişkenlerin çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri incelenerek normal dağılıma uygun olup olmadıkları incelenmiştir.

Tablo 2. Ölçeklerden Elde Edilen Puan, Ortalama, Standart Sapma, Minimum-Maksimum, Basıklık Ve Çarpıklık Değerleri

Değişkenler	Ort.	Ss	Min-Maks.	Çarpıklık		Basıklık	
				Değer	Hata	Değer	Hata
İÇÜFB	72,63	7,47	54-91	,13	,13	-,30	,27
İİÇDB	56,61	5,55	43-69	,02	,13	-,38	,27
İÇÜB	28,05	4,14	16-35	-,25	,13	-,39	,27
İİYEÖ	40,31	6,05	26-66	,46	,13	,83	,27
İİYÇÖ	18,91	3,09	9-29	,14	,13	,39	,27
ÇİİAÖ	28,67	5,52	12-40	-,20	,13	,06	,27

Buna göre Tablo 2'deki veriler incelendiğinde bütün basıklık ve çarpıklık değerlerinin istendik değerler olan +1.5 ve -1.5 aralığında olduğu dikkat çekmektedir (Tabachnick ve Fidel, 2013). Bu bakımdan araştırma kapsamındaki değişkenlerin her birinin normal dağılıma sahip olduğu ve normallik varsayımını karşıladığı sonucuna varılmıştır (Tablo 2). Dolayısıyla verilerin analizinde Frekans, Yüzde, Aritmetik Ortalama, Bağımsız T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Testi'nin kullanılmasına karar verilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamında öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik durumları incelenmiştir.

Tablo 3. Ölçek ve Alt Ölçeklerden Elde Edilen Madde Puan Ortalamaları

	N	Min.	Mak.	X	SS
ÇİİBRTÖ	314	2,90	4,67	3,65	,34
İÇÜFB	314	2,84	4,79	3,82	,39
İİÇDB	314	2,87	4,60	3,77	,37
İÇÜB	314	2,29	5,00	4,00	,59
İİYEÖ	314	2,17	5,50	3,35	,50
İİYÇÖ	314	1,50	4,83	3,15	,51
ÇİİAÖ	314	1,50	5,00	3,58	,69

Öncelikli olarak ölçeğin alt boyutlarından elde edilen madde puan ortalaması incelendiğinde en yüksek madde puan ortalaması İÇÜB alt ölçeği ($X=4.00$, $SS=.59$), en düşük madde ortalamasına ise İİYÇÖ alt ölçeği ($X=3.15$, $SS=.51$) olarak tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin "Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik ölçek" formundan alınan toplam madde puan ortalaması ($X=3,65$; $SS=.34$) ve diğer alt ölçeklerden elde edilen madde puan ortalamaları

istendik değer olan 5,0'a kıyasla öğrencilerin istismar olgusuna ilişkin bilgi açığı olduğunu göstermektedir (Tablo 3).

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine dayalı çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri bağımsız t testi kullanılarak incelenmiştir.

Tablo 4. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti Ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Cinsiyete Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

CİNSİYET	X	SS	Sd	t	p	Cohen's d	
İÇÜFB	Kadın	72,64	7,29	312	,62	,95	,00
	Erkek	72,58	8,02				
İİÇDB	Kadın	56,82	5,51	312	,06	,23	,15
	Erkek	55,97	5,65				
İÇÜB	Kadın	28,15	3,97	121,40	1,18	,49	,09
	Erkek	27,76	4,61				
İİYEÖ	Kadın	40,35	6,01	312	,68	,87	,02
	Erkek	40,22	6,20				
İİYÇÖ	Kadın	18,97	3,10	312	,16	,55	,07
	Erkek	18,73	3,05				
ÇİİAÖ	Kadın	28,72	5,71	312	,59	,79	,03
	Erkek	28,53	5,96				

Yapılan Bağımsız t testi sonuçlarına göre İstismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtileri (İÇÜFB) ($t_{(312)} = .62$, $p > .05$), Çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtiler (İİÇDB) ($t_{(312)} = .06$, $p > .05$), İhmalin çocuk üzerindeki belirtileri (İÇÜB) ($t_{(121,40)} = 1.18$, $p > .05$), İstismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri (İİYEÖ) ($t_{(312)} = .68$, $p > .05$), İstismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri (İİYÇÖ) ($t_{(312)} = .16$, $p > .05$), ve Çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikler (ÇİİAÖ) ($t_{(312)} = .59$, $p > .05$) öğrencilerin cinsiyetlerine dayalı olarak anlamlı derecede farklılaşmamaktadır. Elde edilen bu sonuçların, kadın ve erkek öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi düzeyi ortalamalarının birbirine yakın çok olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Öğrencilerin çocuk istismarının belirtilerine yönelik bilgi düzeyleri ile yaşları arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon testi ile belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti Ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Bilgi Düzeyleri İle Üniversite Öğrencilerinin Yaşları Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Pearson Momentler Korelasyon Değerleri

Yaş	ÇİİBRTÖ	İÇÜFB	İİÇDB	İÇÜB	İİYEÖ	İİYÇÖ	ÇİİAÖ
	,17**	,16**	,14**	,13*	,09	,03	,13*

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 5'te sürekli değişken olarak alınan öğrencilerin yaş değişkenleri ile çocuk istismarı ve ihmaliye yönelik belirtileri tanımlama düzeyleri arasındaki anlamlı ilişkilerin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı

Korelasyon testi ile çözümlenmiştir. Yapılan analiz sonuçları üniversite öğrencilerinin yaşları ile ÇİİBRTÖ ($r = .17, p < .01$), İÇÜFB ($r = .16, p < .01$), İİÇDB ($r = .14, p < .01$), İÇÜB ($r = .13, p < .05$) ve ÇİİAÖ ($r = .13, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bu sonuçlara göre öğrencilerin yaşları ilerledikçe çocuk istismarının belirtileri ve risklerini tanılamaya yönelik bilgi düzeylerinin arttığı, istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini, istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtilerini, ihmalin çocuk üzerindeki belirtilerini ve çocuk istismarında etkili aile özelliklerini daha iyi ayırt edebildikleri söylenebilir.

Öğrencilerin gelir düzeylerine göre çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeylerine dayalı farklılıklar Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile sınanmıştır.

Tablo 6. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Gelir Düzeyine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

GELİR DÜZEYİ		KT	Sd	KO	F	p	η^2
ÇİİBRTÖ	Grup İçi	570.30	2	285,15			
	Gruplar Arası	162739.24	311	523,27	,54	,58	,00
	Toplam	163309.54	313				
İÇÜFB	Grup İçi	182.79	2	91,39			
	Gruplar Arası	17302.34	311	55,63	1,64	,19	,01
	Toplam	17485.14	313				
İİÇDB	Grup İçi	25.37	2	12,68			
	Gruplar Arası	9623.22	311	30,94	,41	,66	,00
	Toplam	9648.59	313				
İÇÜB	Grup İçi	44.23	2	22,11			
	Gruplar Arası	5326.73	311	17,12	1,29	,27	,00
	Toplam	5370.96	313				
İİYEÖ	Grup İçi	39.78	2	19,89			
	Gruplar Arası	11444.36	311	36,79	,54	,58	,00
	Toplam	11484.15	313				
İİYÇÖ	Grup İçi	1.22	2	,61			
	Gruplar Arası	2989.45	311	9,61	,06	,93	,00
	Toplam	2990.67	313				
ÇİİAÖ	Grup İçi	2.52	2	1,26			
	Gruplar Arası	9564.34	311	30,75	,04	,96	,00
	Toplam	9566.86	313				

Tablo 6'ya göre öğrencilerin gelir düzeylerine dayalı olarak çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlanma durumları anlamlı derecede farklılaşmamaktadır ($p > .05$).

Çocuk istismarının belirtilerine yönelik bilgi düzeylerinde öğrencilerin ikamet ettikleri yerlere dayalı olarak istatistiksel farklılaşma olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile çözümlenmiştir.

Tablo 7. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanılanmasına Yönelik Bilgi Düzeylerinin İkamet Edilen Yere Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

İKAMET		KT	Sd	KO	F	p	η^2
ÇİİBRTÖ	Grup İçi	3661.58	3	1220,52	2,37	,07	,02
	Gruplar Arası	159647.96	310	514,99			
	Toplam	163309.54	313				
İÇÜFB	Grup İçi	461.83	3	153,94	2,80	,04	,02
	Gruplar Arası	17023.31	310	54,91			
	Toplam	17485.14	313				
İİÇDB	Grup İçi	81.06	3	27,02	,87	,45	,00
	Gruplar Arası	9567.53	310	30,86			
	Toplam	9648.59	313				
İÇÜB	Grup İçi	40.58	3	13,52	,78	,50	,00
	Gruplar Arası	5330.38	310	17,19			
	Toplam	5370.96	313				
İİYEÖ	Grup İçi	373.45	3	124,48	3,47	,01	,03
	Gruplar Arası	11110.69	310	35,84			
	Toplam	11484.15	313				
İİYÇÖ	Grup İçi	62.64	3	20,88	2,21	,08	,02
	Gruplar Arası	2928.03	310	9,44			
	Toplam	2990.67	313				
ÇİİAÖ	Grup İçi	126.86	3	42,28	1,38	,24	,01
	Gruplar Arası	9440.00	310	30,45			
	Toplam	9566.86	313				

Tablo 7'ye göre öğrencilerin istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini tanımlama durumları ikamet ettikleri yere dayalı olarak anlamlı derecede farklılaşmaktadır ($F_{(3, 310)} = 3.47, p < .05, \eta^2 = .03$). Farklılığın kaynağını belirlemek üzere gerçekleştirilen Bonferroni Post Hoc Test sonuçlarına göre küçük şehirde yaşayan öğrencilerin ortalamasının ($X=41.62, SS=5.89$) büyük şehirde yaşayan öğrencilerin ortalamasından ($X= 39.26, SS= 6.09$) yüksek olması bu farklılığın kaynağı olarak belirtilebilir. Özetle küçük şehirlerde yaşamını sürdüren öğrencilerin büyük şehirlerde yaşayan öğrencilere göre istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini daha iyi ayırt ettikleri söylenebilir (Tablo 7).

TARTIŞMA

Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinin çocuğun istismarına ve ihmaline yönelik bilgi ve risk tanıma düzeylerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen analizler, öğrencilerin istismar olgusuna ilişkin belirtileri ve riskleri tanıma durumlarının yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca öğrencilerin alt ölçek maddelerine verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek doğru oranı ihmalin çocuk üzerindeki belirtileri olurken, en düşük ortalamanın istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri ilgili alanlarda olduğu belirlenmiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde üniversite öğrencilerinin çocuk istismarı hakkındaki bilgi düzeylerini incelenmek amacıyla Taş (2017) tarafından Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinden çocuk gelişimi, okul öncesi

öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, sosyal hizmet, psikoloji ve sosyoloji son sınıf öğrencileri ile yürütülen bir araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiş ve tüm bölümlerin çocuk istismarını ve ihmalini tanılamaya yönelik ölçekten 3' ün altında puan aldıkları ve konuya ilişkin bilgi düzeylerinin eksik olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerini tespit etmek üzere gerçekleştirilen, örneklemini Yakın Doğu Üniversitesi'nde öğrenim gören eğitim fakültesi öğrencilerinin oluşturduğu bir diğer çalışmada ise öğrencilerin çocuk istismarını tanımlamaya yönelik ölçek genelinden aldıkları puan ortalaması 3,38 olarak belirlenmiş ve konuya ilişkin hassasiyet ve bilgi düzeylerinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Pala (2011) tarafından yapılan bir çalışmada da; öğretmen adaylarının ihmal ve istismar olgusuna yönelik eğitim eksikliği vurgulanmaktadır. Fayez ve arkadaşlarının (2014) gerçekleştirdiği araştırmalarında da, öğretmen adaylarının istismar türlerini belirleme konusundaki becerilerinin yeterli düzeyde olmadığı bildirilmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları çocuk koruma sisteminde ve sağlık kuruluşlarında yapılan çok disiplinli ekipler içerisinde çocuk istismarı olgusu ile aktif olarak çalışırlar. Bu alanda çalışan uzmanlar, çocuğun risk durumunu değerlendirmek ve ailesinden alınarak alternatif bakım tedbirlerine ihtiyaç olup olmadığını belirlemek üzere karar vermek zorundadır (Proctor, 2002). İstismara maruz kalan çocuk ve ebeveynlerin psikososyal değerlendirmesi yapılarak plan çerçevesinde tıbbi ve psikiyatrik gereksinimleri belirlenir ve yönlendirme yapılarak süreç izlenir. Bu doğrultuda aile bireylerinin toplumsal yaşama katılmaları, sosyal çevrelerindeki bireylerle iletişimlerinin geliştirilmesi, sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi amacıyla çeşitli etkinlikler düzenler. Bunların yanı sıra sosyal hizmet uzmanı; istismar ve ihmal ile ilgili toplumda var olan riskleri tespit etmek, çeşitli gruplar arasında koordinasyon sağlamak, halk eğitimleri düzenleyerek toplumsal farkındalığı arttırmak, maddi kaynakları belirlemek, belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için çeşitli stratejiler geliştirmek gibi temel işlevleri yerine getirir. Ayrıca çocukların istismardan korunmasını sağlamak üzere koruyucu ve önleyici çalışmalara ilişkin politikalar geliştirilmesine yönelik danışmanlık yapar, uygulamadaki sorunların görünür kılınmasını sağlayarak çözüm önerileri sunar. Değişim yaratmak adına uluslararası ve ulusal zeminlerde politikalar geliştirmek veya geliştirilmesi için çaba harcamak sosyal hizmet uzmanlarına düşen önemli bir görevdir (Güneş, 2017; Holland, 2004: Paslı, 2017; Zastrow vd., 2014) Nitekim değişim rolünün kullanması ve başarılı olabilmesi için sosyal hizmet uzmanı, müracaatçılara uygun hizmet modeli

sağlamak, durumu, sorunları, ihtiyaçları, kaynakları ve varlıkları belirlemek, bilgi toplamak ve ön değerlendirme yapmak, hizmet dağılımı için plan yapmak, denetleme, danışmanlık ve iletişim becerilerini kullanmak, müracaatçının amaçlarını gerçekleştirme için müdahaleler belirlemek, değerlendirmek ve uygulamak uygulamanın etkinliğini ve programın sonuçlarını değerlendirmek gibi bir takım işlevleri yerine getirmelidir (Zastrow, 2014). Sosyal Hizmet mesleğinin istismar olgusuna ilişkin bu önemli rolleri göz önüne alındığında, tüm bu fonksiyonları sağlıklı şekilde yürütebilmeleri için konuyla ilgili bilgilerinin yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Bunun için de öğrencilerinin eğitim müfredatlarının gözden geçirilmesinin sağlanarak lisans eğitimleri süresince istismar olgusuna yönelik daha ayrıntılı bir eğitimden geçmeleri, meslekleri süresince de hizmet içi ve mezuniyet sonrası eğitimlerle çocuk istismarı ve yasal sürece ilişkin bilgi düzeylerinin artırılması oldukça önemlidir.

Yapılan analizler sonucunda, üniversite öğrencilerinin yaşları ile çocuk istismarına yönelik belirtileri tanımlama düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu belirlenmiştir. Kısacası öğrencilerin yaşları ilerledikçe çocuk istismarına ilişkin belirti ve risklerini tanımlamaya yönelik bilgi düzeylerinin genel olarak arttığı, istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini, istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtilerini, ihmalin çocuk üzerindeki belirtilerini ve çocuk istismarı ve ihmali aile özelliklerini daha iyi ayırt edebildikleri söylenebilir. Örneğin Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin ders müfredatı incelendiğinde, ikinci sınıfta "Bireylerle Sosyal Hizmet" ve "Sosyal Hizmet Ortamlarında İnceleme" dersleri; üçüncü sınıfta "Sosyal Hizmet Uygulama Yöntemleri", "Adli Sosyal Hizmet", "Aile Danışmanlığı" ve "Mesleki Uygulama" dersleri, dördüncü sınıfta ise "Sosyal Hizmet Mevzuatı" ve "Sosyal Hizmet Uygulaması" dersleri almaktadır. Bu dersler kapsamında ebeveyn-çocuk iletişimi, çocuk hakları, çocuk koruma, çocuk istismarı ve ihmali, istismara uğrayan çocuklara sosyal hizmet müdahalesi ve adli süreç konularında öğrenciler istismar olgusuna yönelik bilgilendirilmektedir. Bu durumda öğrencilerin yaşlarına paralel olarak sınıf düzeyleri ilerledikçe istismar olgusuyla ilişkili derslerin, sınıflarda yapılan vaka incelemelerinin öğrencilerin istismara yönelik bilgi düzeylerini arttırdığı ve staj sürecinde vaka ile karşılaşmada sürecin daha kapsamlı şekilde ele alınarak mesleki bilgi ve beceri gerektiren uygulamaların yapılması sayesinde sürece olumlu katkısı olduğu ve bu durumların öğrencilerin konuya ilişkin bilgi düzeylerine yansıdığı ve farkındalıklarının arttığı düşünülmektedir.

Konuyla ilişkili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde tıp fakóltesi uzmanlık öğrencilerinin çocuk istismarına ilişkin bilgi düzeyleri ve farkındalıklarının değerlendirilmesi ile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla Bahadır (2018) tarafından yürütölen bir çalışmada, bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak, 30 yaş altı grubun ortalama puanlarının 30 ve üzeri yaş grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuş ve araştırmacı özellikle son yıllarda tıp fakóltesi ders programlarında istismar olgusuna daha fazla yer verilmesi nedeniyle, 30 yaş altı grubun konuya ilişkin bilgi düzeylerinin daha yüksek olabileceğini ifade etmiştir. Okul öncesi öğretmen adayları ile gerçekteştirilen bir başka çalışmada ise öğrencilerin yaş değişkenine göre çocuk istismarını saptayabilme düzeylerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yaman, 2018).

Mevcut araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin cinsiyet ve gelir düzeylerine dayalı olarak çocuk istismarının belirtilerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeylerinin farklılık göstermediği bulunmuştur. Yapılan araştırmalar incelendiğinde literatürde cinsiyet değerişkeninin etkisine ilişkin farklı bulguların yer aldığı dikkat çekmektedir. Örneğin; Kürklü (2011) yürüttüğu çalışmasında öğretmenlerin çocuk istismarını tanılama puanlarının cinsiyete dayalı anlamlı farklılık göstermediğini bildirmektedir. Yine Sağır ve Gözler (2013)'in öğretmenlerin istismara yönelik farkındalık düzeylerini inceledikleri araştırmalarında öğretmenlerin istismar olgusuna yönelik farkındalıkları ile cinsiyet arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmalardan farklı olarak, tıp fakóltesi uzmanlık öğrencilerinin çocuk istismarına ilişkin bilgi düzeyleri ve farkındalıklarının değerlendirilmesi ile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla Bahadır (2018) tarafından gerçekteştirilen çalışmada, çocuk istismarına ilişkin bilgi düzeyinin cinsiyet değerişkenine göre farklılık gösterdiği ve kadınların istismarı tanımlama durumunun daha yüksek olduğu bildirilmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde gelir düzeyi ve ikamet edilen yer değerkenleri ile istismar olgusuna yönelik bilgi düzeyi ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışma kapsamında gerçekteştirilen analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin çocuk istismarının belirtilerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeylerinin ikamet edilen yere dayalı olarak anlamlı derecede farklılaştığı ve küçük şehirlerde yaşamını sürdüren öğrencilerin büyük şehirlerde yaşayan öğrencilere göre istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini daha iyi ayırt edebildikleri bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada duygusal ve fiziksel istismar sıklığının bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği ve kırsal alanlarda çocuğa yönelik istismarın büyük şehirlere göre daha yüksek düzeyde olduğu bildirilmiş ve kırsal kesimlerdeki sosyoekonomik durum ve mali problemlerin

bireyleri psikolojik açıdan olumsuz etkilediği bu durumun da istismara yol açıyor olabileceği belirtilmiştir (Sebre vd., 2004). Bu bilgilerden hareketle, kırsal kesimlerde yaşayan öğrencilerin istismara daha fazla maruz kaldığı, dolayısıyla istismarın belirtilerini daha kolay tanımladığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi düzeyleri araştırılmış ve öğrencilerin çocuk istismarına ilişkin belirti ve riskleri tanımlama durumlarının bazı demografik değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterip göstermediği çeşitli istatistikî analizlerle incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmali belirti ve risklerine yönelik ölçekten alınan toplam madde puan ortalaması ve diğer alt ölçeklerden elde edilen madde puan ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerde konuya ilişkin bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mevcut çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlama durumlarının cinsiyete ve gelir düzeyine dayalı olarak farklılık göstermediği; fakat öğrencilerin bilgi düzeylerinin yaşları ve ikamet ettikleri yere dayalı olarak anlamlı derecede farklılaştığı belirlenmiştir.

Çocuğa yönelik istismar, farklı risk etmenlerinin çocuğun yaşadığı mikro, mezzo ve makro sistemlerin niteliklerinin birbirleriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan, sonuçları tüm toplumu ilgilendiren bir halk sağlığı sorunudur (Paslı, 2017). Dünyada ve Türkiye’de konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuk istismarı sıklığının giderek arttığı, konunun güncelliğini korumaya devam ettiği anlaşılmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2015; TÜİK, 2015).

İstismara ve/veya ihmale uğrayan çocuklar, doğrudan sosyal hizmet mesleğinin çocuk ve aile refahı alanı ve çocuğun korunması görevi ile ilgilidir (Dağlı ve İnanıcı, 2011). Çocuğun istismarına ilişkin risk faktörlerinin belirlenmesi, çocuğa ve aileye yönelik koruyucu ve önleyici çalışmalar, istismara uğrama riski olan ya da istismara uğrayan çocuğun korunması ve iyileştirilmesinde önemli sorumlulukları bulunan sosyal çalışmacı adaylarının bu işlevleri yerine getirmek üzere çocuk hakları, etkin çocuk koruma ve çocuk istismarını ve ihmali tanıma ve istismar olgusuna yönelik yasal gereklilikler ile ilgili yeterli eğitim almaları açısından eğitim müfredatlarının gözden geçirilmesinin sağlanarak lisans eğitimleri süresince istismar olgusuna yönelik daha ayrıntılı bir eğitimden geçmeleri önerilmektedir. Bu kapsamda sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin, istismar olgusuna yönelik olarak gerek lisans eğitimleri sırasında

gerekse meslekleri süresince zorunlu, sürekli, nitelikli ve uygulamalı eğitimlerle bilgilendirilerek, çocukların davranışlarında ya da görünümünde istismara bağlı olarak meydana gelebilecek değişiklikleri fark etmeleri ve yasal sorumlulukları konusunda bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır. Öğrenciler eğitim süreçlerinde çocuk istismarı hakkında konferans ve seminer gibi etkinliklere gitmeleri yönünde daha fazla teşvik edilebilir ve staj dönemlerinde bu alanda çalışma yapmaya yönlendirilebilir. Ayrıca ülkemizde istismar mağduru çocuklarla ve aileleriyle çeşitli çalışmalar yürüten, çocuk istismarının belirtileri ve sürece müdahale yolları konusunda eğitimler veren, toplumsal farkındalık oluşturmak ve çocuk istismarını önlemek üzere savunuculuk faaliyetleri gerçekleştiren çeşitli dernekler ve sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Öğrencilerin bilgi ve farkındalıklarının artması için bu kuruluşların etkinliklerine katılımları teşvik edilebilir. Çocuğa yönelik istismarın önlenmesi için sosyal hizmet uygulaması açısından mikro düzeyde yapılabilecekler ise; ailelerle bire bir iletişim kurularak risk değerlendirmesi yapılması ve ihtiyaç halinde çocuğun ve aile bireylerinin gereksinimleri doğrultusunda danışmanlık hizmeti sunulması, ebeveyn-çocuk ilişkisini güçlendirmek ve sağlıklı iletişim kurmalarına destek olmak üzere ebeveynlik becerileri ile ilgili eğitimler düzenlenmesi, istismar mağduru çocukların ve aile bireylerinin yaşamlarının kontrolünü yeniden kazanması ve sosyal yaşama tekrar uyum sağlamaları için aile danışmanlığı verilmesi; eğitim kurumlarında çalışan idareci ve öğretmenlere istismara yol açan risk faktörlerini tanıma ve müdahale sürecine ilişkin prosedürle ilgili seminerler verilmesi ve okullarda sosyal hizmet birimlerinin oluşturulması sağlanabilir. Bunlara ek olarak çocuk istismarına daha çok küçük yaşta ve kendisini koruma beceresi gelişmemiş çocukların maruz kaldığı düşünüldüğünde, iyi dokunma-kötü dokunma arasındaki ayırım, mahremiyet eğitimi, cinsel kimlik eğitimi, beden bölümlerini tanıma, uygun ve uygun olmayan durumları ayırt etme, reddetme ve bildirme becerileri eğitimlerinin küçük yaşlarda başlatılması önerilmektedir. Mezzo düzeyde, istismara uğrayan çocuğun ve aile üyelerinin toplumsal yaşama katılmaları ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi amacıyla sivil toplum örgütlerinin desteği ile sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Makro düzeyde ise toplumsal farkındalığın artırılması ve istismarın önlenmesi için yazılı ve görsel basın aracılığıyla çeşitli programlar ve kampanyalar düzenlenerek, konuya dikkat çekilebilir. Ayrıca istismarın ortaya çıkmasından sonraki süreçte çocukların ikincil örselenmelerinin önüne geçmek üzere Çocuk İzlem Merkezlerinin sayısının ve burada görev alan meslek elemanlarının niteliğinin artırılması sağlanmalıdır. Ek olarak istismar mağduru

çocuklara ve ailelerine rehabilitasyon sürecine girebilecekleri etkin ve verimli bir ruh sağlığı hizmeti sunulması önerilmektedir.

Mevcut çalışmaya ilişkin bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu çalışmanın örneklemini Gümüşhane Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlı olup, araştırmanın verileri katılımcıların öz bildirimlerine dayalıdır. Bulguların genellenebilmesi açısından, araştırmanın farklı örneklemeler üzerinde tekrarlanması ve nitel verilerle desteklenmesi faydalı olabilir. Ek olarak bu çalışmada öğrencilerin çocuk istismarına ilişkin bilgi düzeyleri yaş, cinsiyet, gelir durumu ve yaşanan bölge değişkenleri açısından değerlendirilmiştir. Gelecek çalışmalarda katılımcıların aile yapısı, daha önce herhangi bir istismar türüne maruz kalıp kalmadıkları gibi değişkenlerde dahil edilerek değişkenler arası ilişkilerle ilgili daha kapsamlı bir resim elde edilmesi sağlanabilir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Mevcut araştırma Gümüşhane Üniversitesi etik kurulundan 27/02/2018 tarih ve 2018-2 sayılı onay alındıktan sonra, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Gümüşhane Üniversitesinde öğrenimlerini sürdüren Sosyal Hizmet Bölümü öğrencileri ile yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç Ve Şiddetle Mücadele Uygulama Ve Araştırma Merkezi [ASUMA] ve Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Merkezi [İMDAT]. (2018). *Türkiye’de Çocuk İstismarı (Rapor No.2)*. URL: <http://imdat.org/wp-content/uploads/2018/05/RAPOR-%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARITAM.pdf> 21 Ocak 2019’da erişildi.

Bahadır, V. (2018). Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Uzmanlık Öğrencilerinin Çocuk İstismarı Ve İhmal Hakkında Bilgi, Tutum Ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi İle Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. (Tıpta uzmanlık tezi), Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kocaeli.

Barker, R. L. (1995). *The Social Work Dictionary*, 3rd ed. (Washington, DC: NASW). Bruce, L. C., Heimberg, R. G., Goldin, P. R. and Gross, J. J. (2013). Childhood Maltreatment And Response To Cognitive Behavioral Therapy Among Individuals With Social Anxiety Disorder. *Depression and Anxiety*, 30, 662–669.

Bartholdsson, Ö. (2001). *Corporal punishment of children and change of attitudes: A cross-cultural study*. Stockholm: Save the Children Sweden.

- Cankurtaran, Ö. (2005). Çocuk İhmal ve İstismarı ve Sosyal Çalışma: Çocuk İhmal ve İstismarına Psikososyal Yaklaşım. *Katkı Pediatri Dergisi*, S. 32(5), s. 559-568
- Children's Bureau of the U.S. Department of Health and Human Services, (2017). <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2017.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2019)
- Clark, D. B., Thatcher, D. L. and Martin, C. S. (2010). Child Abuse And Other Traumatic Experiences, Alcohol Use Disorders And Health Problems İn Adolescence And Young Adulthood. *J Pediatr Psychol*, 35 (5), 499-510.
- Consultation on Child Abuse Prevention, World Health Organization (1999, Mart). Violence and Injury Prevention Team and Global Forum for Health 172 Research. Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, Geneva. <http://www.who.int/iris/handle/10665/65900>
- Dağlı, T., ve İnanıcı, M. (2011). *İhmal ve İstismara Uğrayan Çocuğa Bütüncül Yaklaşım: Hastane Temelli Çocuk Koruma Merkezleri İçin Başvuru Kitabı*. Ankara: UNICEF Türkiye Ofisi.
- Dünya Sağlık Örgütü [World Health Organization] (2018). Child Maltreatment. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/> 21 Ocak 2019'da erişildi.
- Farrants, J. (1998). The 'false memory' debate: a critical review of the research on recovered memories of child sexual abuse. *Counselling Psychology Quarterly*, 11(3), 229-238
- Fayez, M., Takash, M.H. and Al-Zboon, K.E. (2014). Combating Violence Against Children: Jordanian Pre-Service Early Childhood Teachers' Perceptions Towards Child Abuse And Neglect. *Early Child Development and Care*, 184(9-10), 1485-1498.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistic Using IBM SPSS (4th ed.)*. London, UK: Sage.
- Finkelhor, D. and Korbin, J. (1988). Child Abuse As An International issue. *Child Abuse and Neglect*, 12, 3-23.
- Göde, O., Savi, F. ve Savi, S. (2000), Eğitimin Bütünlüğü İçinde Sporun Duygusal İstismara Uğrayan Ergenlerin Benlik Kavramlarına Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 22-34.
- Güner, Ş.İ., Güner, S. ve Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17 (3): 108-113,
- Güneş, T. (2017). Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde 0-6 Yaş Çocuğun İhmal Ve İstismarında Erken Tanı Ve Yönlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 247-62.
- Güreşçi, E. (2012). Türkiye'de Kırsal Göçün Aile Üzerine Etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 150-161.

- Hatipoğlu, E. (2017). Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Vakaları ile Çalışan Sosyal Çalışmacıların Psikososyal Etkilenme Deneyimleri, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4): 85-97
- Holland, S. (2004). Child and Family Assesment İn Social Work Practice. New Delhi: SAGE Publications.
- Jain, A. M. (1999). Emergency Department Evaluation Of Child Abuse. *Emergency Medicine Clinics of North America*, 17(3), 575-593.
- Karadağ, F. (2019). Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Polikliniğinde Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62).
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar-İlkeler-Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Keskin, B. E. (2016). Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi: Bursa'da Bir Alan Araştırması. Paradoks Ekonomi, *Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 12(Özel Sayı), 158-189.
- Kürklü, A. (2011). Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Lubin, H., Johnson, D.R. and Southwick, S.M. (1996). Impact Of Child Abuse On Adulth Psychopathology: A Case Report. *Dissociation*, 9(2), 134-139.
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J. and Vos, T. (2012). The Long-Term Consequences Of Child Physical Abuse, Emotional Abuse And Neglect: A Systematic Review And Meta-Analysis. *Plos Medicine*, 9(11), 1-31.
- Özdemir, D. F. ve Karadağ, F. (2010). Çocuk İhmal ve İstismarına Psikososyal Yaklaşım. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32(5), 553-558
- Özyürek, A., Çetin, A. ve Yıldırım, R. (2018). Aile Hekimi ve Öğretmenlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Konusundaki Görüş ve Tutumları. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 436-53.
- Pala, B. (2011). Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Ve İhmali Konusunda Bilgi Ve Farkındalık Düzeyleri. (Yayımlanmış tıpta uzmanlık tezi), Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Eskişehir.
- Paslı, F. (2017). Çocuk İstismarına Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 3(3), 209-222
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı: Tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Proctor, E. K. (2002). Decision Making İn Social Work Practice. *Social Work Research*, 26 (1), 3-6. <https://doi.org/10.1093/swr/26.1.3>

- Sağır, M., ve Gözler, A. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Ve İhmaline Yönelik Görüşleri Ve Farkındalık Düzeyleri. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 67-101.
- Sebre, S., Sprugevica, I., Novotni, A., Bonevski, D., Pakalniskiene, V., Popescu, D., et all. (2004). Cross-cultural comparisons of child-reported emotional and physical abuse: Rates, risk factors and psychosocial symptoms. *Child Abuse and Neglect*, 28, 113-127.
- Sesar, K., Simic, N. and Barisic, M. (2010). Multi-Type Childhood Abuse, Strategies Of Coping And Psychological Adaptations in Young Adults. *Croat Med J*, 51,406-416.
- T.C. Adalet Bakanlığı (2015). Adalet İstatistikleri. URL: <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi> 21 Ağustos 2019'da erişildi
- Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). USA: Pearson.
- Taş, A. (2017). Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Çocuk İhmal Ve İstismarı Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Thompson, N. (2013). Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak. Çev. Yıldırım, B. ve diğerleri. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2015). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, URL: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21544>, adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (Nisan, 2016). Adalet İstatistikleri 2016. Web: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070 adresinden alınmıştır
- Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu (IFSW), (2014). Global Definition of the Social Work Profession.13.05.2019. <https://www.ifsw.org/what-is-socialwork/global-definition-of-social-work/>
- United Nations International Children's EmergencyFund [UNICEF] (2016). The State Of The World's Children 2016. A Fair Chance For Every Child. URL: https://www.unicef.org/publications/files/UNICEF_SOWC_2016.pdf 21 Ocak 2019'da erişildi.
- Uysal, A. (1998). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Westcott, H. L and Page, M. (2002). Crossexamination, sexual abuse and child witness identity. *Child Abuse Review*, 11, 137-152

- World Health Organisation. Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers
Chapter 3 Erişim:
(http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap3.pdf)
- Yaman, F.H. (2018). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana bilim dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü, Kastamonu.
- Yenibaş, R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı Ve Umutsuzluk*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Zastrow, C. (2014). Sosyal hizmete Giriş. Editör. Çiftçi, D.B. Ankara: Nika Yayınevi.
- Zastrow, C., Krist, K. and Ashman, K. (2014). İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre. (A. Foça, & S. E. Türköz, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.
- Zlotnick, C., Johnson, J., Kohn, R., Vicente, B., Rioseco, P. and Saldivia, S. (2008). Childhood Trauma, Trauma In Adulthood And Psychiatric Diagnosis: Results From A Community Sample. *Comprehensive Psychiatry*, 49(2), 163-169.